

Mellan princip och praktik

En rapport om
föräldraförsäkringen

Skriven av

Anna Fransson

Irene Wennemo

1. DEN SKEVA FÖRÄLDRAFÖRSÄKRINGEN	3
VARFÖR DELAR VI SÅ OLIKA?	4
2. VAD SÄGER FÖRÄLDRARNA?	7
HUR DELADE NI I ER FAMILJ PÅ FÖRÄLDRALEDIGHETEN?	7
VEM VAR DRIVANDE NÄR FÖRÄLDRALEDIGHETEN FÖRDELADES?	11
VARFÖR DELADE MAN PÅ FÖRÄLDRALEDIGHETEN PÅ DET SÄTT MAN GJORDE?	14
3. VAD KAN GÖRAS?	20
KVINNORS ARBETSMARKNAD	20
HÖJT TAK I FÖRÄLDRAFÖRSÄKRINGEN	20
EN TREDJEDEL VARDERA	21

1. Den skeva föräldraförsäkringen

I år fyller den svenska föräldraförsäkringen 30 år. Sverige var först med att införa en modern föräldraförsäkring som gav båda föräldrarna möjlighet att vara hemma med barnen. Det var då något helt unikt. Föräldraförsäkringen känns fortfarande idag modern och aktuell.

Men problemet är att den jämställda föräldraförsäkringen i liten utsträckning har lett till jämställda föräldraskap. Svenska mäns efterfrågan på föräldraförsäkringen har inte varit speciellt stor. Fortfarande idag, 30 år efter införandet, tar papporna ut mindre än 20 procent av dagarna. Detta trots att två månader numera är vikta bara för pappan. Många pappor tar inte ut någon föräldraledighet alls.

Föräldraförsäkringen

Antalet ersättningsdagar i samband med barns födelse eller adoption är 480 dagar. Båda föräldrarna får lika många dagar var, det vill säga 240. I vissa fall kan samtliga dagar tillfalla en av föräldrarna. Den ena föräldern har dock möjlighet att avstå ersättningsdagar till den andre med undantag för 60 dagar, de så kallade kvoterade pappa- respektive mammamånaderna som inte kan överlåtas.

Källa: Bilaga 12 till Långtidsutredningen 2003

Varför är det ett problem med det ojämna uttaget av föräldraledighet? Att män och kvinnor inte är hemma lika mycket med barnen betyder två saker. För det första att papporna inte får lika bra kontakt med sina barn som vad mammorna får. Mamman blir ofta huvudansvarig för hem och familj. Arbetsfördelningen i hemmet försämras ofta när första barnet kommer.

För det andra betyder det att arbetsgivarna får skäl att ge kvinnor sämre villkor på arbetsmarknaden. När en arbetsgivare väljer mellan att anställa en ung kvinna eller en ung man kan han eller hon enkelt räkna ut att risken för att en kvinna ska vara hemma med barn under en längre tid är betydligt större än risken för att en man ska vara det. Arbetsgivaren förstår också att när kvinnan väl kommer tillbaka till arbetet är risken stor för att hon tar huvudansvaret för barn och hem. Det betyder att kvinnan antingen inte får jobbet eller att hon får lägre lön. Värdet av hennes arbete kan antas vara lägre än värdet av mannens arbete. Den här diskrimineringen drabbar idag alla kvinnor, oavsett om de skaffar barn eller inte eller om de delar föräldrapenningen lika med sin partner.

Kvinnors sämre förutsättningar på arbetsmarknaden leder sedan till att det kortsiktigt ter sig som mer fördelaktigt att kvinnan tar ut en större del av föräldraförsäkringen. För den enskilda familjen kan det idag rent ekonomiskt mycket väl vara rationellt att kvinnan tar ut merparten av

föräldraförsäkringen. Kvinnor har sämre villkor på arbetsmarknaden än män oavsett om de skaffar barn och oavsett hur de delar föräldraförsäkringen. Om mannen tar ut föräldraledighet är det risk för att även han blir sämre behandlad. Det finns studier som visar att kvinnans löneutveckling inte påverkas särskilt mycket av föräldraledighet, medan män som stannar hemma med barn får sämre löneutveckling än män som inte är föräldralediga. På familjenivå är det rationella svaret på problemet att kvinnan tar ut föräldraledighet, men på samhällsnivå leder den ojämna fördelningen av föräldraförsäkringen till än sämre villkor för kvinnor. Det är en ond cirkel som måste brytas.

Föräldraförsäkringen bidrar till kvinnors arbetskraftsutbud, men den motverkar också sitt syfte genom att ge kvinnor en sämre position på arbetsmarknaden. I länder som inte har samma system med generös föräldraförsäkring är lönerna för kvinnor relativt män något högre än i Sverige men å andra sidan har de länderna lägre kvinnligt arbetskraftsdeltagande.

Varför delar vi så olika?

Varför väljer familjer att dela på föräldraförsäkringen så ojämnt? Ett antal hypoteser har förts fram i den allmänna debatten. Papporna vill inte vara hemma, attityder på mannens arbetsplats, mammorna vill inte dela med sig, och att ekonomiska skäl avgör är de vanligaste hypoteserna.

Ekonomiska skäl

Det finns idag ekonomiska skäl till varför föräldrar delar så ojämnt på föräldraförsäkringen. Men med ett lika uttag jämfört med ett ojämnt blir skillnaden för de flesta familjer inte särskilt stor i kronor räknat. I bilaga 12 till Långtidsutredningen 2003 (En jämställd föräldraförsäkring?) har man räknat ut hur stort inkomstbortfallet blir för familjer med olika inkomster beroende på vem som tar ut föräldraledighet. Inkomsterna är genomsnittliga timlöner då löntagarna delas in i fyra kvartiler. För en familj i den andra kvartilen där pappan tjänar 18 575 och mamman 16 633 kronor per månad blir skillnaden 134 kronor i månaden om pappan tar ut sex månaders föräldraledighet jämfört med om han bara tar ut en månad. För familjer med högre inkomster blir förlusten större. För en familj i fjärde kvartilen där pappan tjänar 35 542 kronor i månaden och mamman 25 517 blir skillnaden mellan en pappamånad och sex pappamånader 1 632 kronor per månad. Det är svårt att hävda att familjer som egentligen vill dela lika avstår i någon större utsträckning på grund av ekonomin. Om familjerna lade en stor vikt vid att dela lika skulle knappast de ekonomiska hinder som finns idag kunna stoppa mer än ett fåtal familjer med stora inkomstskillnader mellan föräldrarna.

Ett exempel är om den ena föräldern är deltidsarbetande. Senare i rapporten framgår det att det är de grupper där många tjänar över taket, och som med största sannolikhet förlorar mest pengar på det, som delar mest lika. I den mån ekonomin avgör verkar det som att beslutet fattas på marginalen, frågan är hur många föräldrar som räknar ut den faktiska skillnaden i ekonomi. Om det var enklare att se hur stor ekonomisk skillnad det faktiskt handlar om kanske många familjer skulle välja att dela mer lika.

Arbetsplatsen

Arbetsmarknaden är i mycket stor utsträckning könssegregerad. Särskilt gäller detta för LO-medlemmarna. Det betyder att det troligen upplevs som större praktiska problem när någon på en manlig arbetsplats ska ta ut en längre föräldraledighet, helt enkelt för att det händer mera sällan. Väldigt få av föräldrarna i vår undersökning anser dock att förhållandena på arbetsplatsen styr hur fördelningen av föräldraförsäkringen ser ut.

Specialisering och humankapital

Ytterligare en möjlig förklaring till det ojämna uttaget av föräldraledighetsdagar är att föräldrarna väljer att specialisera sig på olika saker. Ett rimligt antagande är att den som utför en arbetsuppgift med tiden förvärvar kunskaper och blir mer effektiv på uppgiften än den som inte är van att utföra den. Eftersom kvinnor i högre utsträckning ägnar sig åt hushållsarbete blir det också naturligt att det är kvinnan som tar ut föräldraledighet i en familj med en specialiserad arbetsfördelning. Specialisering kan vara helt rationellt om familjen ses som en enhet men med utgångspunkt från individen blir det uppenbart att det är långt ifrån säkert att båda parter tjänar på specialisering. Vad innebär specialiseringen när arbetsinsatsen värderas olika? Vad händer med den ekonomiska tryggheten vid skilsmässa i en familj där specialiseringen inneburit att mannen satsar på lönearbete och där kvinnan tar hand om barn och hem?

Traditioner, just i vår familj...

Det är en hårt inpräntad tradition i stort sett världen över att det är kvinnan som ska ta hand om barnen. Att bryta med dessa traditioner kan vara tufft. Arbetsplatsen eller släkt och vänner kan göra det svårt att bryta med traditionen. I praktiken krävs det idag att föräldrarna själva gör ett aktivt val att dela lika, trots att det aktiva valet på pappret faktiskt är att överlåta dagar.

I undersökningen som presenteras i den här rapporten är det slående hur många föräldrar som svarar att det var ett annat skäl än arbetsmarknaden, ekonomin eller övertygelse som gjorde att uppdelningen av föräldraförsäkringen blev så ojämlig. Det slumpar sig ofta så att det är bättre att mamman tar ut merparten av dagarna, men det är en konstig slump, som alltid tycks slå åt ena hållet.

Värderingar i samhället

Det finns gott om uppgifter på att barnmorskor och andra som träffar blivande och nyblivna föräldrar sprider en familjesyn som inte stämmer överens med de politiska målen om ett jämställt samhälle. I skolan tolereras inte att lärare för ut könsdiskriminerande budskap, varför ska det tillåtas här?

Budskapet som sprids via tidskrifter, annonser och tv-reklam är att kvinnan förutsätts ta hand om hem och barn, att barn ska ammas minst ett år och att barn bara kan knyta an till en förälder under de första åren.

WHO har rekommenderat att barn ska ammas i ett år. Rekommendationen bör dock ses mot bakgrunden att de hygieniska förutsättningarna vad gäller exempelvis rent vatten är ett stort problem i de länder som har störst problem med ohälsa hos små barn. Det är svårt att hitta belägg för att denna rekommendation är anpassad efter svenska förhållanden.

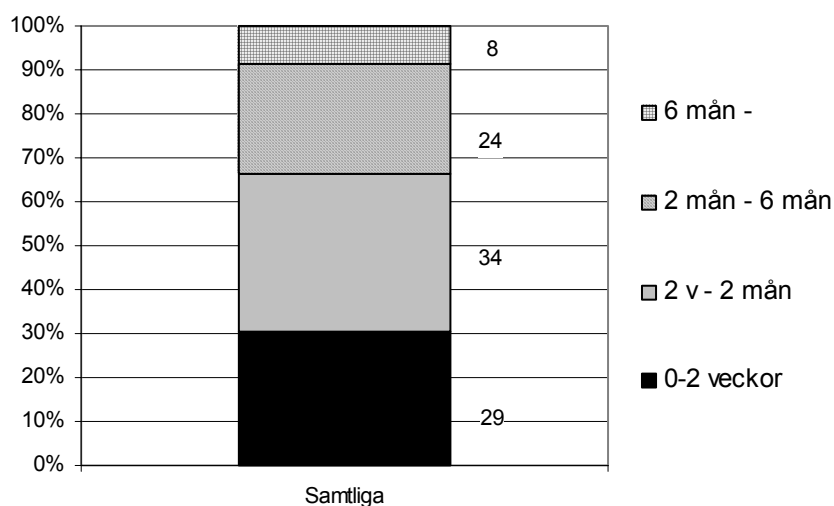
2. Vad säger föräldrarna?

Vi har i en intervjuundersökning från SIFO frågat 1000 småbarnsföräldrar hur de har delat på föräldraledigheten och vad som ligger bakom det sätt de delade på sina dagar i familjen. Intervjuerna är gjorda i oktober och november 2003. Föräldrar som har barn som är mellan ett och sju år gamla deltar. Nedan presenteras resultatet av den intervjuundersökningen.

Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten?

Den första frågan gäller hur föräldrarna har delat på föräldraledigheten. Det vanligaste är att pappan tar ut mellan två veckor och två månader. Därefter kommer pappaledighet på mellan noll och två veckor. På tredje plats kommer alternativet två månader till ett halvår. Endast åtta procent av papporna i undersökningen är hemma mer än sex månader med sina barn.

Figur 1.
Samtliga: Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten? Pappan tog

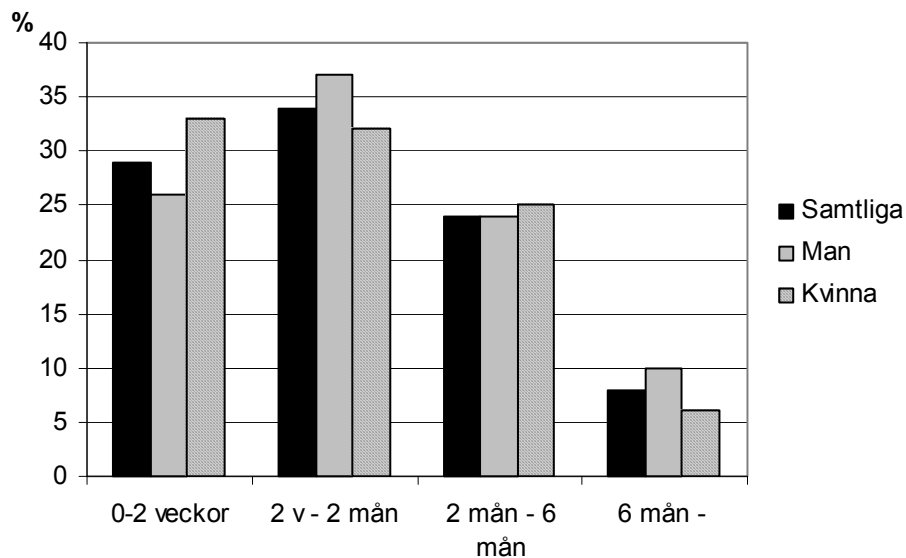

Något som är intressant är att det är statistiskt säkra skillnader mellan mäns och kvinnors svar på frågan hur mycket föräldraledighet pappan tagit ut. En förklaring för den första stapeln som visar de familjer där pappan tog ut mycket lite föräldraledighet kan vara att män och kvinnor ser olika på huruvida de två första pappaveckorna räknas som föräldraledighet eller inte, de är rent tekniskt tillfälliga föräldrapenningdagar på samma sätt som vård av sjukt barn. Men för intervallen därefter finns

ingen rimlig förklaring, såvitt rapportförfattarna kan se, annat än att man kanske minns annorlunda.

Figur 2.

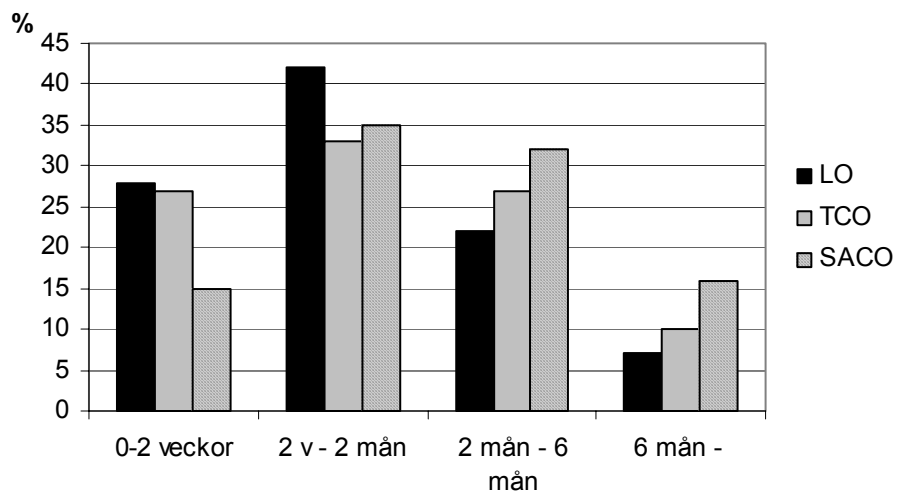
**Kvinnor och män: Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten?
Pappan tog**

När svaren delas upp efter facklig tillhörighet framgår att det finns stora skillnader. Tjänstemän tar ut mer pappaledighet än arbetare. Skillnaden är även stor mellan TCO- och SACO-kollektivet.

Figur 3.

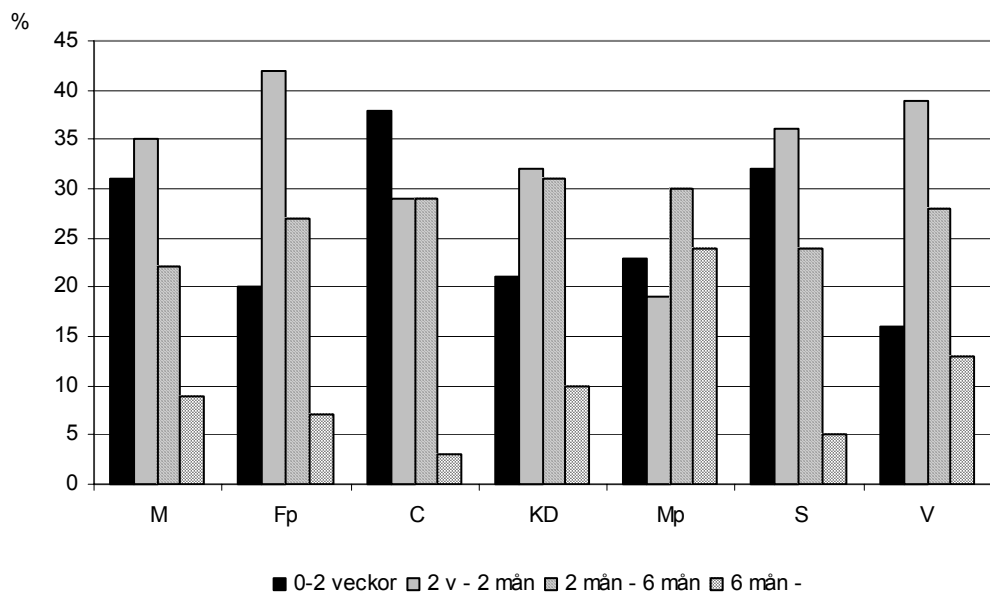
**Facklig tillhörighet: Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten?
Pappan tog**

Även svaren uppdelade efter partisympatier visar att det finns betydande spridning mellan olika grupper när det gäller föräldraledighet för pappor. Sympatisörer till socialdemokraterna, moderaterna och centerpartiet är allra sämst när det gäller att över huvud taget vara hemma med barnen. I de tre partierna är det över trettio procent av papporna som tar ut två veckor eller mindre med sina barn. Miljöpartiet har den klart största andelen pappor som tar ut över sex månader. Socialdemokraterna och centerpartiet ligger här i botten.

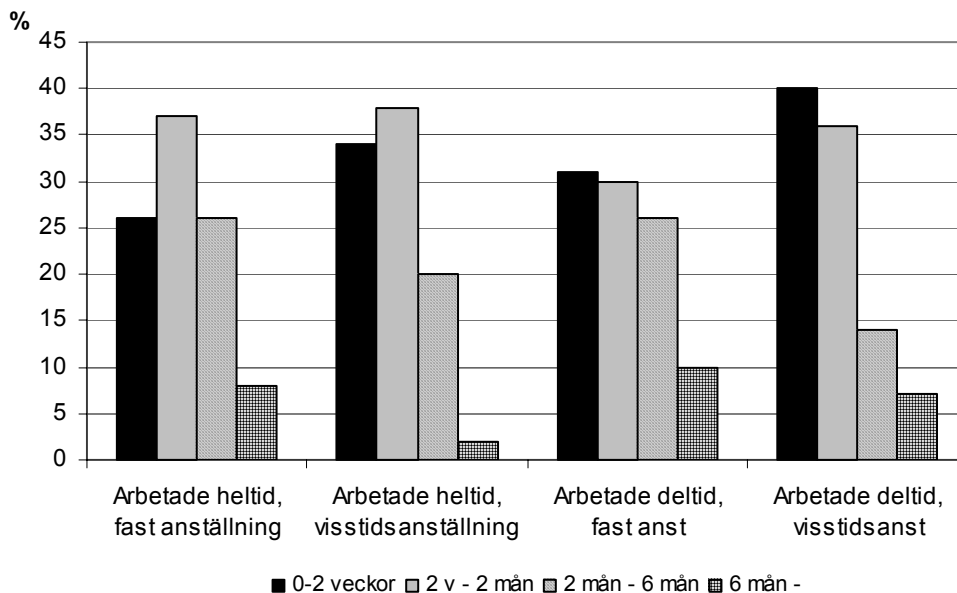
Figur 4.
Partisympatier: Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten? Pappan tog

När svaren fördelas efter anställningsform framgår att det är ovanligare med längre föräldraledighet för pappan där den intervjuade har visstidsanställning. Bland de som både hade deltid och visstidsanställning var det hela fyrtio procent som svarade att pappan tog mellan noll och två veckor.

Figur 5.

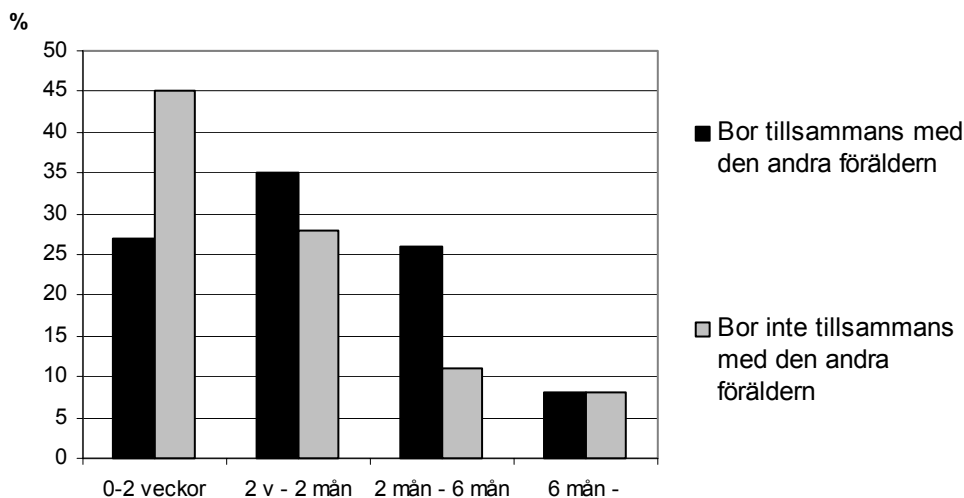
Typ av anställning: Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten? Pappan tog

TCO har tidigare visat att jämställda föräldrar har mindre risk för skilsmässa än mer ojämsställda par. Resultaten uppdelade på föräldrar som bor ihop och föräldrar som separerat visar att det är nästan dubbelt så vanligt att pappan tog två veckor eller mindre bland föräldrar som har separerat än bland föräldrar som fortfarande bor ihop.

Figur 6.

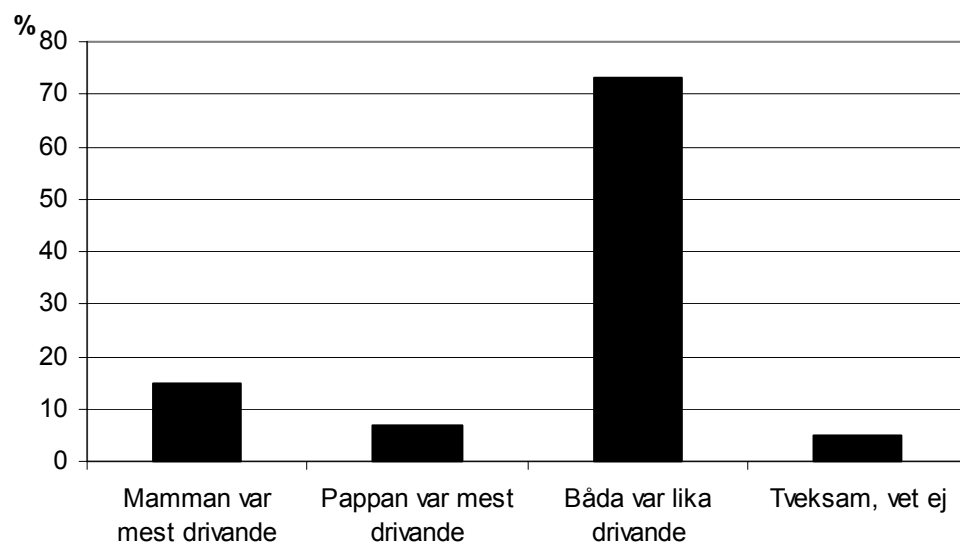
Civilstånd: Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten? Pappan tog

Vem var drivande när föräldraledigheten fördelades?

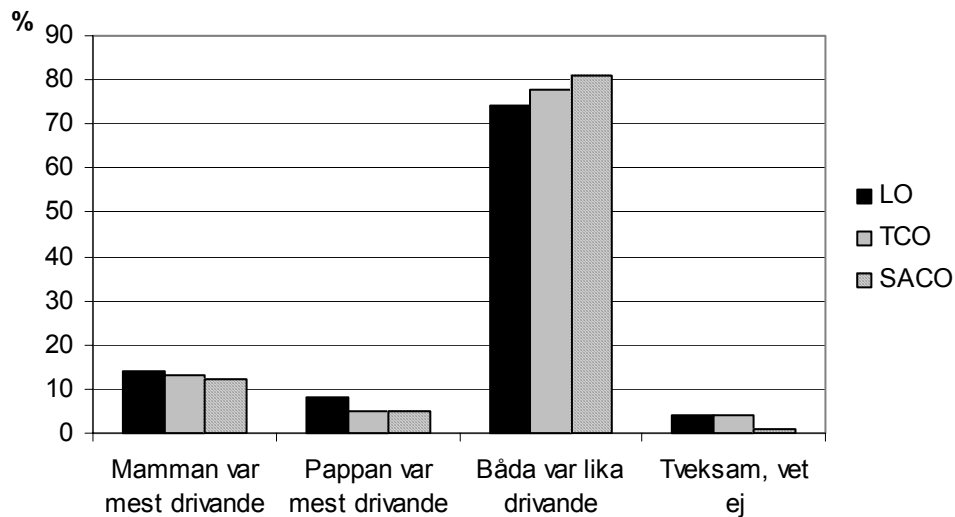
Det verkar som om uppdelningen av föräldraförsäkringen i de allra flesta familjer är utan konflikter. 73 procent av föräldrarna i undersökningen svarar att båda föräldrarna var lika drivande när de delade upp föräldraledigheten mellan sig. Femton procent svarar att mamman var mest drivande medan sju procent svarar att det var pappan som var mest drivande.

Figur 7.
Samtliga: Vem var drivande när föräldraledigheten fördelades?

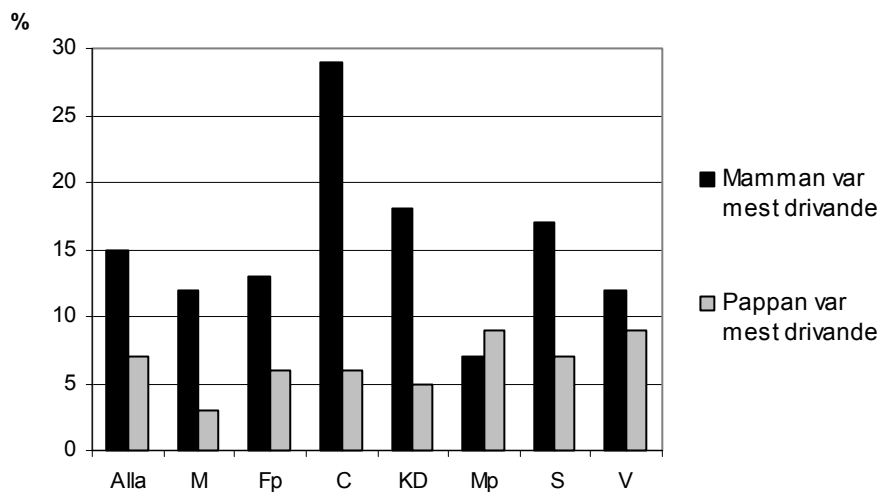
Tjänstemännen är i högre grad överens om uttaget av föräldrapenningdagar än arbetarna. Men skillnaderna är alltför små för att det ska gå att dra några slutsatser.

Figur 8.
Facklig tillhörighet: Vem var drivande när föräldraledigheten fördelades?

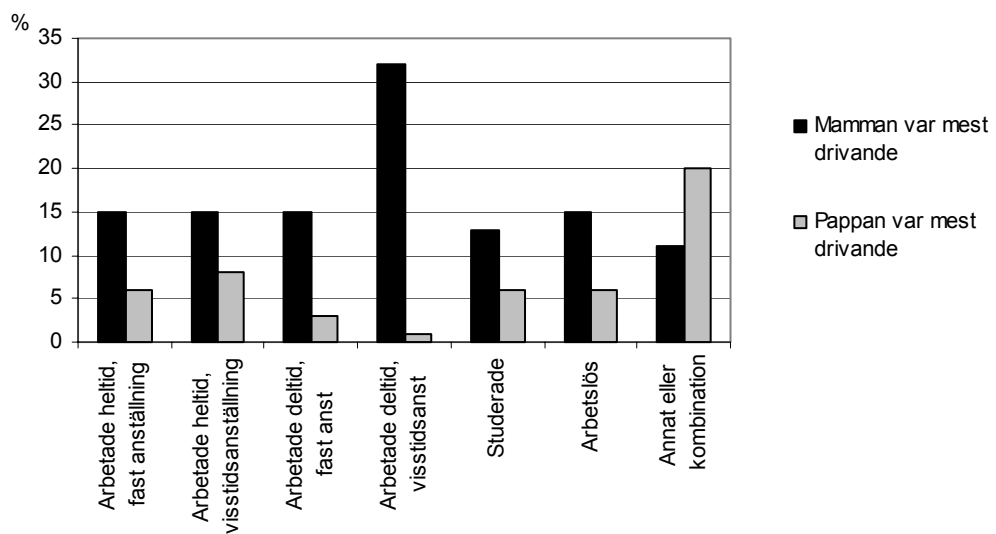
Svaren uppdelade efter partisympatier visar några intressanta mönster. Centerns kvinnor utmärker sig genom att de tycks vara mer drivande när föräldraledigheten fördelas. Bland miljöpartister tycks det vara vanligare att mannen är drivande än att mamman är det. Miljöpartisterna är också den grupp där papporna tar ut längst föräldraledighet.

Figur 9.
Partisympatier: Vem var drivande när föräldraledigheten fördelades?

När svaren delas upp efter anställningsform ser det ungefär likadant ut, man är oftast överens, men det är något mer vanligt att mamman är drivande än att pappan är det. Men det finns två viktiga undantag. Dels är det gruppen övriga där det är långt vanligare att pappan är drivande. Denna grupp är dock liten och svårtolkad. Men det mest intressanta är den grupp som arbetade deltid och hade visstidsanställning, alltså den grupp som har svagast anknytning till arbetsmarknaden. I den gruppen är det över 30 procent som svarat att mamman var den som var mest drivande.

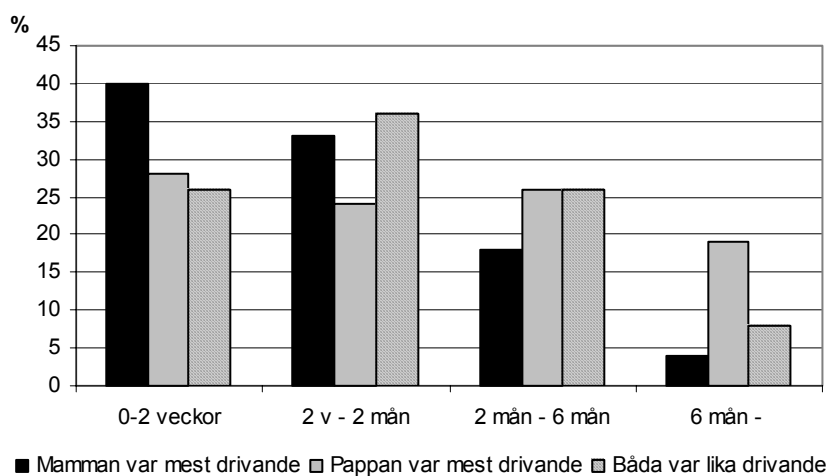
Figur 10.
Typ av anställning: Vem var drivande när föräldraledigheten fördelades?

I de familjer där mamman var mest drivande är det betydligt vanligare att pappan tog ut ingen eller lite föräldraledighet än i familjer där båda var lika drivande eller där pappan var mest drivande. I de fall där pappan är den mest drivande tar han ut mer föräldraledighet. Nästan 20 procent av de föräldrar som svarat att pappan var mest drivande uppger att han tog ut mer än sex månaders föräldraledighet, att jämföra med åtta procent för samtliga.

Figur 11.

**Vem var drivande: Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten?
Pappan tog**

Varför delade man på föräldraledigheten på det sätt man gjorde?

De intervjuade har delats upp i två delar. Dels de där pappan i familjen tog ut upp till två månaders föräldraledighet och dels de där pappan tog ut mer än två månader.

De familjer där pappan tog ut mer än två månaders föräldraledighet

De alternativ som gavs de familjer där pappan tog ut mer än två månaders föräldraledighet är:

Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

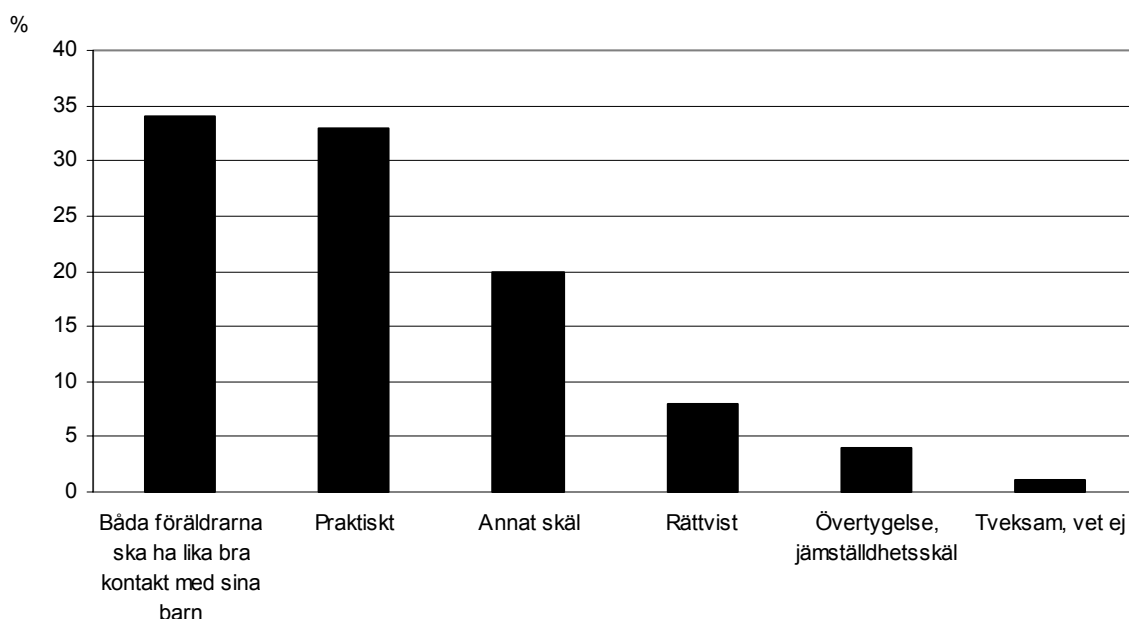
- Praktiskt.
- Övertygelse, jämställdhetsskäl.
- Rättvist.

- Båda föräldrarna ska ha lika bra kontakt med sina barn.
- Annat skäl.

De två vanligaste svaren bland de familjer där pappan tog över två månader är att men delade på det sätt man gjorde för att båda föräldrarna ska ha lika bra kontakt med sina barn och att det var en praktisk lösning. Ett annat skäl än de som ges är också ett vanligt svar. Men att man delar upp dagarna på grund av jämställdhetsskäl eller övertygelse är ovanligt, under fem procent väljer det alternativet.

Figur 12.

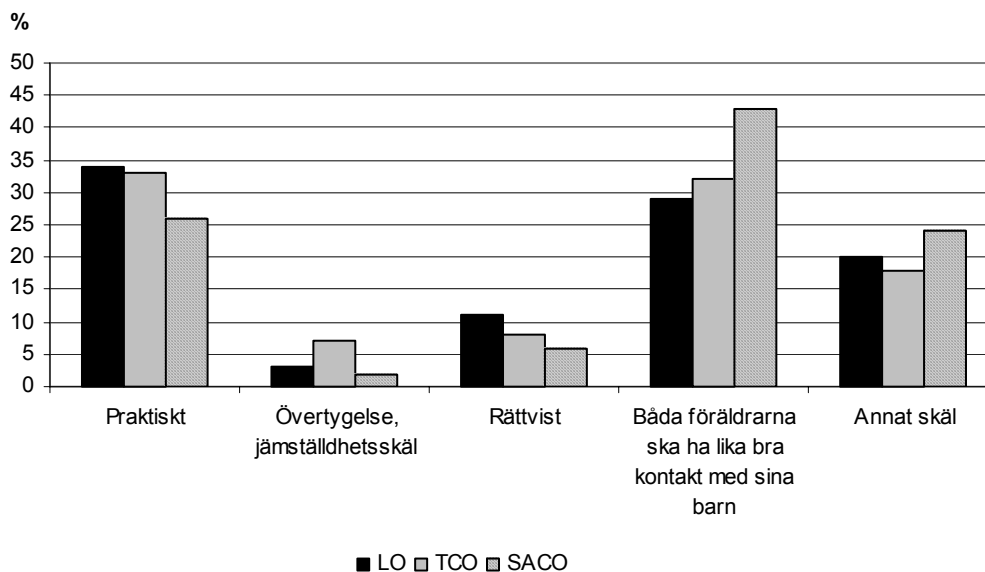
Samtliga: Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

Det finns skillnader mellan vilka skäl man hade att dela så att pappan tog mer än två månader beroende på facklig tillhörighet. För LO-kollektivet är det vanligare att det var den mest praktiska lösningen, medan det vanligaste alternativet för SACO-medlemmar är att båda föräldrarna ska ha lika bra kontakt med sina barn.

Figur 13.

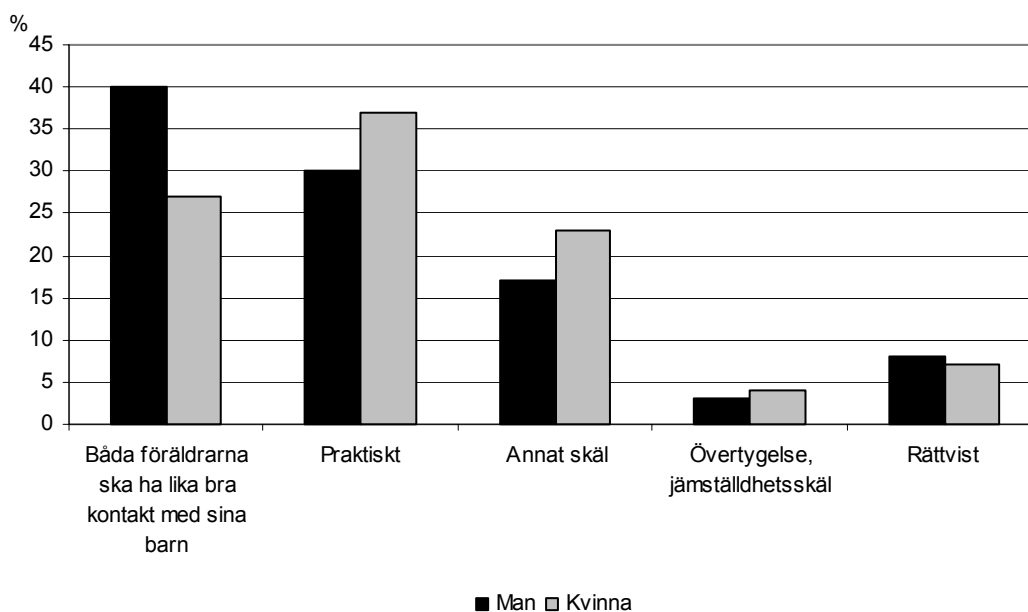
Facklig tillhörighet: Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

Det visar sig att det är männen som i högre utsträckning väljer alternativet att båda föräldrarna ska ha lika bra kontakt med sina barn. Bland kvinnorna är det vanligare att hävda att det var en mer praktisk lösning att pappan tog mer än två månaders föräldraledighet.

Figur 14.

Kvinnor och män: Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

De familjer där pappan tog två månader eller mindre i föräldraledighet

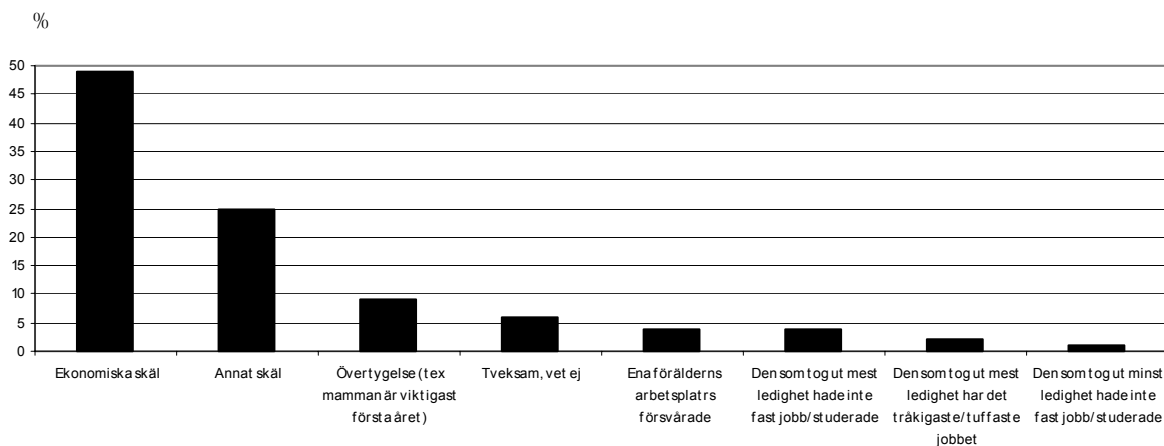
De alternativ som ställts till de familjer där pappan tog ut mindre än två månaders föräldraledighet är:

Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

- Ekonomiska skäl.
- Övertygelse/Attityder (t ex att mamman är viktigast för barnet under första året).
- Ena föräldrarnas arbetsplats (t ex mansdominerad arbetsplats, attityder hos arbetskamrater) försvårade föräldraledighet.
- Den förälder som tog ut mest ledighet har det tråkigaste/tuffaste jobbet.
- Den som tog ut mest ledighet hade inte fast anställning/studerade.
- Den som tog ut minst/ingen ledighet hade inte fast anställning/studerade.
- Annat skäl.

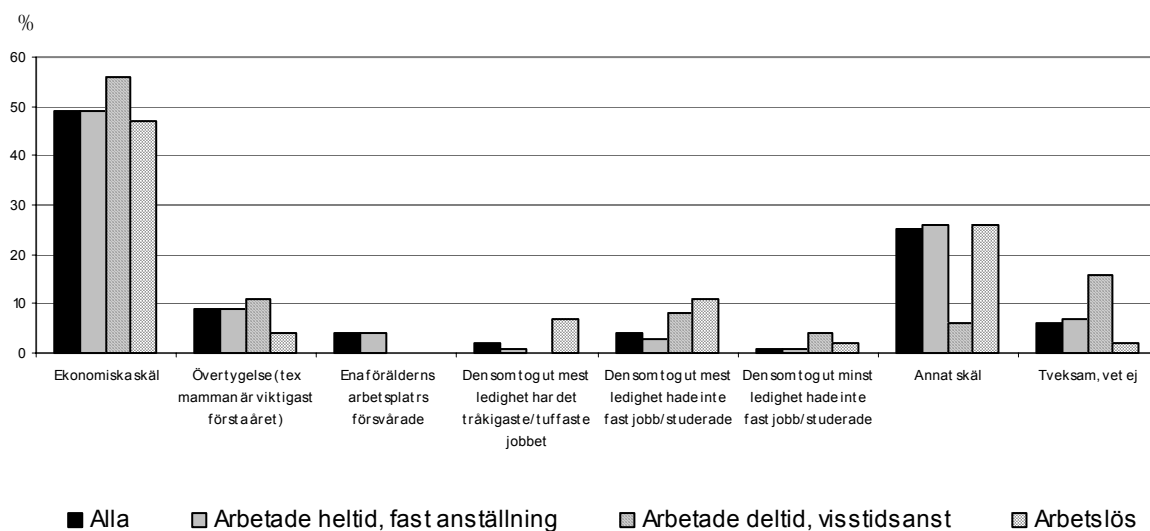
Det avgjort viktigaste skälet till att man valde att dela så ojämnt på föräldraledigheten är enligt föräldrarna ekonomin. Hela 49 procent anser att det avgjorde. Därefter kommer "annat skäl" med 25 procent. Det betyder dels att vi inte lyckats fånga upp familjernas skäl med de alternativ vi valde att använda oss av, men det kan också vara intressant i sig att så många som en fjärdedel uppger just "annat skäl". Just i deras fall var det varken ekonomin, arbetsmarknaden eller övertygelse som avgjorde, utan det var något helt annat. Svaren skiljer sig inte särskilt mycket åt mellan män och kvinnor.

Figur 15.
Samtliga: Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

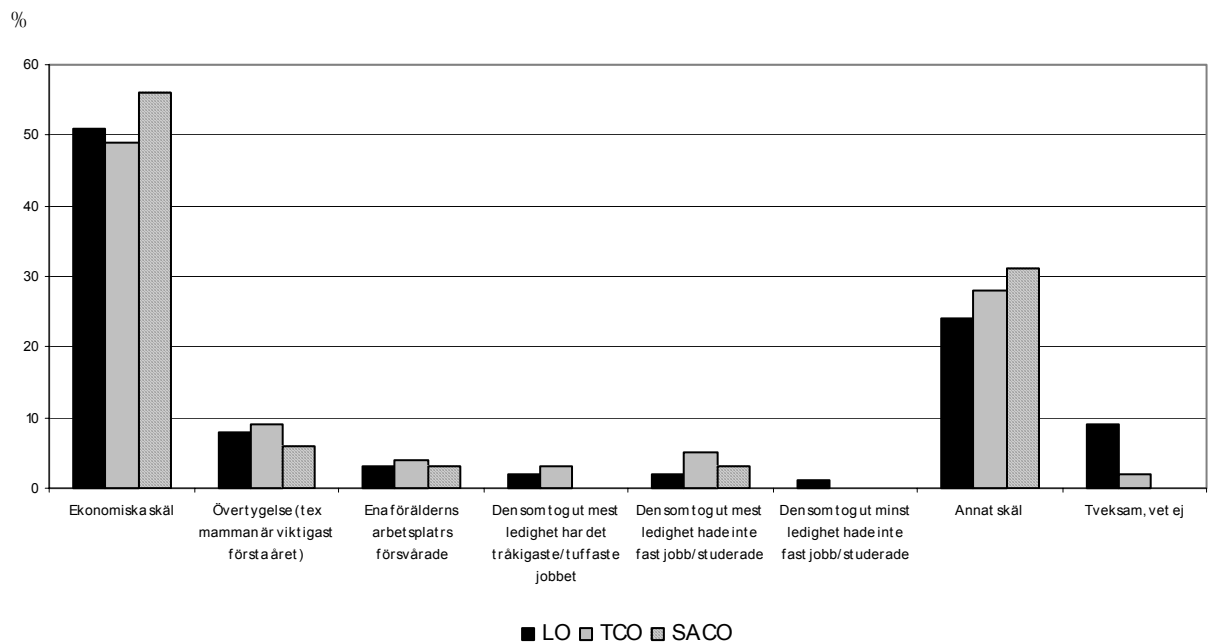
Undantaget är de som arbetade deltid och med visstidsanställning. Bland dem var alternativet "annat skäl" inte alls lika vanligt. Däremot har fler av dessa svarat att det är ekonomiska skäl som styr. Det är också fler av dem som är tveksamma.

Figur 16.
Typ av anställning: Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

Svaren uppdelade efter facklig tillhörighet uppvisar inte särskilt stora skillnader beroende på facklig tillhörighet. SACO-medlemmar är något mer benägna än andra att svara att det var ekonomin eller annat skäl som avgjorde den ojämna fördelningen av föräldraledighet. Att ekonomin styr mest för dem är inte så konstigt med tanke på att de allra flesta SACO-medlemmar ligger över taket.

Figur 17.
Facklig tillhörighet: Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

3. Vad kan göras?

Kvinnors arbetsmarknad

Kvinnor med osäkra anställningsformer verkar vara mer drivande i hur föräldraledigheten fördelas. Det är också i dessa familjer föräldraledigheten fördelas som mest ojämnt. En låg anknytningsgrad till arbetsmarknaden med avbrott på grund av arbetslöshet eller föräldraledighet och deltidarbete påverkar livsinkomsten dramatiskt. Att vara borta från yrkeslivet i ett år är väl kanske inte så dramatiskt, men det stora tappet sker när kvinnor stannar hemma med flera barn med något års mellanrum och sedan kanske arbetar deltid eller är arbetslösa dessemellan. Flera bra reformer har genomförts för att minska marginaleffekterna för dessa grupper. Men fortfarande arbetar många kvinnor ofrivillig deltid och med osäkra anställningsformer.

För att kunna påverka uttaget av föräldraledighet är det viktigt att jobba för att fler kvinnor ska få fasta anställningar. Idag finns det en rad olika former av visstidsanställningar och principen om tillsvidareanställning som huvudsaklig form av anställning har urholkats. Den som inte har fast anställning löper betydligt högre risk att tappa kontakten med arbetslivet vid föräldraledighet.

Det bör lagstiftas om rätt till heltid. Deltidsarbete ska bara kunna användas i fall där det finns särskilda skäl för det. Deltidsarbete betyder att den relativa inkomstförlusten blir betydligt mindre om den deltidarbete tar ut föräldraledighet jämfört med om en heltidsarbetande gör det. Att få bort den ofrivilliga deltiden kan därför vara ett sätt att få ett mer lika uttag av föräldraledighet.

Den könssegregerade arbetsmarknaden är ytterligare ett problem. Män och kvinnor hålls åtskilda på olika arbetsmarknader, en för män och en för kvinnor. Kvinnorna förutsätts ta ansvar för hem och familj, medan männen förutsätts vilja arbeta heltid utan avbrott i yrkeslivet. Villkoren på arbetsmarknaden har blivit därefter. Att bryta könssegregationen är därför en viktig fråga.

Höjt tak i föräldraförsäkringen

Det vanligaste i en familj är att mannen tjänar mer än kvinnan. Det betyder att inkomstbortfallet för familjen oftast blir större för de föräldrapenningdagar som mannen utnyttjar. En viktig åtgärd för att minska de ekonomiska incitament som finns idag för den ojämna fördelningen av föräldrapenningdagar är att taket i föräldraförsäkringen höjs. Hälften

av de intervjuade där pappan tog ut mindre än två månaders föräldraledighet hävdar att ekonomin var det som främst avgjorde hur man delade på dagarna.

Men idag är de flesta av LOs medlemmar under taket i föräldraförsäkringen. De stora effekterna av en takhöjning är antagligen i familjer med en tjänsteman och en arbetare. Det är nämligen i familjer med riktigt stora inkomstskillnader som de stora ekonomiska effekterna av uttaget av föräldraledighet återfinns. Men faktum är att oavsett takhöjd så är inkomstbortfallet i kronor alltid större för de dagar som den som tjänar mest tar ut. På marginalen kommer det därför alltid att vara "dyrare" när den som tjänar mest stannar hemma med den här lösningen. Och att nästan hälften svarar att det är ekonomin som gör att pappan bara tar ut två månader eller mindre samtidigt som de ekonomiska effekterna i de flesta familjer inte är särskilt stora tyder på att uttaget är känsligt även för mycket små skillnader i inkomstbortfall.

En tredjedel vardera

En annan väg att gå är att helt enkelt slopa möjligheten att överlåta föräldrapenningdagar. Sverige har ett socialförsäkringssystem som är kopplat till individen, i motsats till ett system som är kopplat till familjen. Individen ska inte vara beroende av familjen för sin försörjning. Undantagen är försörjningsstöd och bostadsbidrag, som grundar sig på familjeinkomst, och så föräldraförsäkringen som är individuell men möjlig att överlåta. En tilltalande tanke är då att i linje med att socialförsäkringar grundas på individen och inte på familjen göra föräldraförsäkringen helt individualiserad. Det innebär att båda föräldrarna har lika ansvar gentemot sina barn, oberoende av varandra.

Fördelen är att uttaget av föräldraledighet med största sannolikhet blir betydligt jämnare, samt att få mammor är borta från arbetsmarknaden längre än ett drygt halvår i taget, vilket gör att anknytningen till arbetsmarknaden behålls. Det här är troligen den mest effektiva lösningen för att uppnå en mer jämställd arbetsmarknad.

Möjliga nackdelar är att det finns en risk för att föräldrar väljer att låta mamman stå som ensam vårdnadshavare för att undvika att pappan ska ta ut hälften av dagarna. Det kan te sig orimligt med de stora negativa effekter det kan få längre fram, men det finns exempel på att det förekommer redan idag med vårdnadsbidraget till exempel.

En annan möjlig nackdel är att mammor med svag anknytning till arbetsmarknaden väljer att släppa kontakten med arbetsmarknaden och vara hemma utan ersättning istället för att pappan tar ut hälften av dagarna. Det här är kostsamt men i låga inkomstlägen måste marginal-effekter av till exempel bostadsbidraget tas med i beräkningarna.

En tredje nackdel är att föräldraförsäkringen antagligen kommer att förlora i legitimitet. Många familjer kommer att se en individualisering som en försämring. Och i slutändan är socialförsäkringarna helt beroende av sin legitimitet.

Men trots dessa möjliga nackdelar väger fördelen av att få ett mer lika uttag av föräldraledigheten tungt i vågskålen. Ett föräldraskap på mer lika villkor. Ökade förutsättningar för en jämställd arbetsmarknad med allt vad det innebär för individer och samhälle.

En individualisering har införts i liten skala i form av pappamånader. År 1994 infördes den första pappamånaden respektive mammamånaden, år 2002 en andra pappamånad och mammamånad. Dessa har införts i samband med att föräldrapenningdagarna utökats, men det är inte rimligt med ytterligare förlängning av sjukförsäkringen i någon större utsträckning. Oavsett budgetsäl finns ytterligare ett argument emot en ökning av antalet dagar. Om en ökad individualisering sker i form av en förlängning finns risken att kvinnor fortsatt tar ansvaret under första året.

LO föreslår en modell där en tredjedel av de dagar som finns idag viks åt vardera föräldern och den resterande tredjedelen fortsatt är möjlig att överlåta. Det betyder att varje förälder totalt (inberäknat de 90 garanti-dagarna) får drygt fem månader vardera samt att de dryga fem månader som återstår fortsatt kan överlåtas.

Sveriges jämställda familjepolitik har vågat ligga före den allmänna opinionen. När föräldraförsäkringen infördes och den stora dagisutbyggnaden påbörjades ansåg många föräldrar att det hade varit betydligt bättre att införa ett vårdnadsbidrag för hemmafruar istället. Men i takt med att utbyggnaden skedde ansåg allt fler att den nya familjepolitiken svarade mot deras behov. De länder som valde att införa en traditionell familjepolitik har fått ångra det senare. I dessa länder tvingas många kvinnor att välja mellan familj och yrkesliv, vilket har lett till rekordlåga födelsetal.

Det måste även fortsättningsvis finnas mod att gå före opinionen och skapa en långsiktig hållbar familjepolitik. Synen på jämställdheten måste nu gå från en principiell hållning till en praktisk. Även idag krävs det att familjepolitiken ligger snäppet före opinionen om familjepolitiken ska svara mot de behov framtidens familjer och framtidens samhälle har.

Bilaga: Frågor och alternativ i undersökningen

Fråga 1

Har du något eller några barn som är 1-7 år?

1. Ja
2. Nej

Fråga 2

Bor du tillsammans med den andra föräldern till ditt barn?

1. Ja
2. Nej
3. Tveksam, vet ej

Fråga 3

Vad hade du för sysselsättning vid barnets födelse?

1. Arbetade heltid, fast anställning
2. Arbetade heltid, visstidsanställning
3. Arbetade deltid, fast anställning
4. Arbetade deltid, visstidsanställning
5. Studerade
6. Arbetslös
7. Annat eller en kombination av ovanstående

Fråga 4

Hur ser könsfördelningen ut på din arbetsplats?

1. Det är lika könsfördelning
2. Jag arbetar på kvinnodominerad arbetsplats
3. Jag arbetar på mansdominerad arbetsplats
4. Tveksam, vet ej

Fråga 5

Hur delade ni i er familj på föräldraledigheten?

1. Pappan tog 0-2 veckor
2. Pappan tog 2 veckor -2 månader
3. Pappan tog 2-månader -6 månader
4. Pappan tog över 6 månader
5. Tveksam, vet ej

Fråga 6

Vem var drivande i att föräldraledigheten fördelades på detta sätt?

1. Mamman var mest drivande
2. Pappan var mest drivande
3. Båda var lika drivande
4. Tveksam, vet ej

Fråga 7

De familjer där papporna tog två månader eller mer i föräldraledighet:
Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

1. Praktiskt
2. Övertygelse, jämställdhetsskäl
3. Rättvist
4. Båda föräldrarna ska ha lika bra kontakt med sina barn
5. Annat skäl
6. Tveksam, vet ej

Fråga 8

De familjer där pappan tog mindre än två månader:
Varför delade ni på föräldraledigheten på det sätt ni gjorde?

1. Ekonomiska skäl
2. Övertygelse/Attityder (tex. att mamman är viktigast för barnet under första året)
3. Ena förälderns arbetsplats (tex. mansdominerad arbetsplats, attityder hos arbetskamrater) försvårade föräldraledighet.
4. Den förälder som tog ut mest ledighet har det tråkigaste/tuffaste jobbet.
5. Den som tog ut mest ledighet hade inte fast anställning/studerade
6. Den som tog ut minst/ingen ledighet hade inte fast anställning/studerade
7. Annat skäl
8. Tveksam, vet ej